

## INCIPI

## EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

Cap. I, 1, 2. — Initium <sup>1</sup> evangelii Jesu Christi Filii Dei. Sicut scriptum est in Isaia propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te. II, 1. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. III, VI. Fuit Joannes in deserto baptizans, et prædicans baptismum penitentiae, et in remissionem peccatorum. Et egrediebatur ad eum omnis Judæe regio, et Jerusalem ita universi, et baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, confitentibus peccata sua. Et erat Joannes vestitus pilis cameli, et zona pellicea circa lumbos ejus, et locustas et mel silvestre edebat. IV, 1. Et prædicabat dicens: Venit fortior me post me: cuius non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus. Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto. V, 1. Et factum est, in diebus illis venit Jesus a Nazareth Galilæe: et baptizatus est a Joanne in Jordane. Et statim ascendens de aqua, vidit caelos apertos, et Spiritum <sup>2</sup> tanquam columbam descendentem, et manentem in ipso. Et vox facta est de caelis: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui. VI, 2. Et statim Spiritus expulit eum in desertum. Et erat in deserto quadraginta diebus et quadraginta noctibus: et tentabatur a Satana: VII, 6. eratque cum bestiis, et Angeli ministrabant illi. VIII, 4. Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam, IX, 6. prædicans evangelium regni Dei, et dicens: Quoniam impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei: penitemini, et credite evangelio. Et præteriens secus mara Galilæe, vidit Simonem, et Andream fratrem ejus, mittentes retia in mare (erant enim piscatores), X, 2. et dixit eis Jesus: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum. Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum. XI, 6. Et progressus indo pusillum, vidit Jacobum Zebedei, et Joannem

<sup>1</sup> Præponit unus e reginæ codicibus, « sancti ». Paulo autem post. ubi dicitur, « preparabit viam suam ante te », pari omnes consensu verba: ante te » præmittunt, quæ et in aliquot Græcis

fratrem ejus, et ipsos componentes retia in navi. Et statim vocavit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum. XII, 8. Et ingrediuntur Capharnaum: et statim sabbatis ingressus in synagogam docebat eos. XII, 2. Et stupebant super doctrina ejus: erat enim docens eos, quasi potestatem habens, et non sicut Scribæ. XIV, 8. Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: et exclamavit, dicens: Quid nobis, et tibi, Jesu Nazarene: venisti perdere nos? Scio, qui sis, sanctus Dei. Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutesco, et exi de homine. Et discerpens eum spiritu immundus, et exclamans voce magna exiit ab eo. Et mirati sunt omnes, ita ut conquierent inter se dicentes: Quidnam est hoc? Quoniam doctrina hæc nova? Quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, et obediunt ei. Et processit rumor ejus statim in omnem regionem Galilæe. XV, 2. Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis et Andree, cum Jacobo et Joanne. Decumbebant autem socrus Simonis fabricians: et statim dicunt ei de illa. Et accedens elevavit eam, apprehensa manu ejus: et continuo dimisit eam febris, et ministrabat eis. Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes et demonia habentes: et erat omnis civitas congregata ad januam. Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus. XVI, 8. et demonia male eiciebat, non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum. XVII, 8. Et diluculo valde surgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat. Et persecutus est eum Simon, et qui cum illo erant. Et eum invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quaerunt te. Et ait illis: Eamus in proximis vicis, et civitates, ut et ibi prædicem: ad hoc enim veni. Et erat prædicans in synagogis eorum, et in omni Galilæa, et dæmonia ejiciens. XVII, 2. Et ve-

mss. hic loci desiderantur.

<sup>2</sup> Atque hic addit unus reginæ mss. cum Sixtina editione « sanctum », id est, « Spiritum sanctum ».

nit ad eum leprosus deprecans eum: et genu flexo, dixit ei: Si vis, potes me mundare. Jesus autem misertus ejus, extendit manum suam, et tangens eum, ait illi: Volo, mundare. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, et mundatus est. Et comminatus est ei, statimque ejecit illum: et dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, et offer pro emundatione tua, quæ præcepit Moyses in testimonium illis. XIX, 10. At ille egressus cepit prædicare, et diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifeste introire in civitatem, sed foris in desertis locis esset [Al. esse], et conveniebant ad eum undique.

Cap. II, XX, 1. — Et iterum intravit Capharnaum post dies, et auditum est quod in domo esset, et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, et loquebatur eis verbum. Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui a quatuor portabatur. Et cum non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat: et paleficientes submiserunt grabbatum, in quo paralyticus jacebat. Cum autem vidisset Jesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittitur tibi peccata <sup>1</sup> tua. Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, et cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur? Blasphematur. [Al. loquitur blasphemias?] Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Quo statim cognito Jesus spiritu suo quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris? Quid est facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge, tolle grabbatum tuum, et ambula? Ut autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico), tibi dico: Surge, tolle grabbatum tuum, et vade in domum tuam. Et statim surrexit ille: et sublato grabbato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, et honorificarent Deum, dicentes: Quia nunquam sic vidimus. XXI, 2. Et egressus est rursus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, et docebat eos. Et cum præteriret, vidit <sup>2</sup> Levi Alphaei sedentem ad telonium, et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum. (XXI, 2.) Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi publicani et peccatores simul discumbebant cum Jesu et discipulis ejus: erant enim multi, qui et sequebantur eum. Et Scribæ et Pharisei videntes quia manducaret cum pu-

blicanis et peccatoribus, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis et peccatoribus manducat, et bibit magister vester? XXIII, 2. Hoc auditus, Jesus ait illis: Non necesse habent sanari medico, sed qui male habent: non enim veni vocare justos, sed peccatores. Et erant discipuli Joannis et Pharisei jejunantes: et veniunt, et dicunt illi: Quare discipuli Joannis et Phariseorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant? Et ait illis Jesus: Nunquid possunt filii nuptiarum, quando sponsus cum illis est, jejunare? Quanto tempore habent secum sponsus, non possunt jejunare. Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: et tunc jejunabunt in illis diebus. Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin auferet supplementum novum a veteri, et major scissura fit. Et nemo mittit vinum novum in utres, et vinum effundetur, et utres peribunt: sed vinum novum in utres novos mitti debet. XXIV, 2. et factum est iterum cum <sup>3</sup> Dominus sabbatis ambularet per sata, et discipuli ejus coeperunt progredi, et vellere spicas. Pharisei autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt sabbatis peccata <sup>4</sup> tua. Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, et cogitantes in cordibus suis, quid fecerit David, quando necessitatem habuit, et esurit ipse, et qui cum eo erant? Quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, et panes propositionis manducavit, quod non licebat manducare, nisi sacerdotibus, et dedit eis qui cum eo erant? XXV, 2. Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter sabbatum. Itaque dominus est Filius hominis, etiam sabbati.

Cap. III. — Et introivit iterum in synagogam: et erat ibi homo habens manum aridam. Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum. Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium. Et dicit eis: Licet sabbatis benefacere, an male? Animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cecitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus illi. XXVI, 4. Exeuntes autem Pharisei, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent. XXVII, 1. Jesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: et multa turba a Galilæa et Judæa secuta est eum, et ab

<sup>1</sup> Tacent duo reginæ mss. pronomen « tua », quod tamen in Græco resonat.

<sup>2</sup> Mss. « Levin propius Græco Αρῶν ».

<sup>3</sup> Reticent nostri mss. nomen « Dominus », pro quo Græcus habet κύριος.

Jerosolymis, et ab Idumæa, et trans Jordanem: et qui circa Tyrum et Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum. Et dixit discipulis suis, ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum. Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas. xxviii, 8. Et spiritus immundi, cum illum videbant, precipitabant ei: et clamabant dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum. xxix, 2. Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse, et venerunt ad eum. Et fecit, ut essent duodecim cum illo: et ut mitteret eos predicare. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, et ejectionis demonia. xxx, 2. Et imposuit Simoni nomen Petrus: et Jacobum Zebedæi, et Joannem fratrem Jacobi, et imposuit eis nomina Boanerges, quod est: Filii tonitru: et Andream, et Philippum, et Bartholomæum, et Matthæum, et Thomam, et Jacobum Alphaei, et Thaddæum, et Simonem Chananæum, et Judam Iscariotem [Al. Scarioth], qui et tradidit illum. xxxi, 10. Et veniunt ad domum: et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in furoribus versus est. xxxii, 2. Et Scribæ, qui ab Jerosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe demoniorum ejectionis demonia. xxxiii, 2. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest Satanas Satanam ejectionis? Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare. Et si domus super semetipsam dispertiat, non potest [Al. poterit] domus illa stare. Et si Satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, et non poterit stare, sed finem habet. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, et tunc domum ejus diripiet. xxxiv, 2. Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata et blasphemie, quibus blasphemaverint: qui autem blasphemaverint in Spiritum sanctum, non habebit [Al. habet] remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. Quoniam dicebant: Spiritum immundum habet. xxxv, 2. Et veniunt mater ejus et fratres: et foris stantes miserunt ad eum vocantes eum, et sedebat circa eum turba: et di-

<sup>1</sup> Pronomen « mea », cum Græcis plerisque libris unus Regine ms. tacet.

<sup>2</sup> Atque ric nomen « cæli », in reginæ mss. ut

cunt ei: Ecce mater tua et fratres tui foris querunt te. Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea, et fratres mei? Et circumspectis eos, qui in circuitu ejus sedebant, ait: Ecce mater mea, et fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, et soror<sup>1</sup> mea, et mater est.

Cap. IV, xxxvi, 2. — Et iterum cœpit docere ad mare: et congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, et omnis turba circa mare super terram erat: et docebat eos in parabolis multa, et dicebat illis in doctrina sua: Audite: ecce exiit seminans ad seminandum. Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, et venerunt volucres<sup>2</sup> cœli, et comediderunt illud. Aliud vero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam: et statim exortus est, quoniam non habet altitudinem terra: et quando exortus est sol, exstuvavit: et eo quod non habet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas: et ascenderunt spinæ, et suffocaverunt illud, et fructum non dedit. Et aliud cecidit in terram bonam: et dabat fructum ascendentem, et crescentem; et afferebat unum triginta, unum sexaginta, et unum centum. Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat. xli, 2. Et dicebat illis: Videte quid audiat. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, et adjicietur vobis. xlii, 2. Qui enim habet dabitur illi: et qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. xliii, 10. Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciât sementem in terram, et dormiat, et exurgat nocte et die, et semen germinet, et increscat, dum nescit ille. Ultra enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum<sup>1</sup> produxerit fructus, statim mittit falces, quoniam adest messis. xliii, 2. Et dicebat: Qui assimilabimus regnum Dei? Aut cui parabolæ comparabimus illud? Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, que sunt in terra: et cum seminatum fuerit, ascendit, et fit majus omnibus oleis, et facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves cœli habitare. xliii, 6. Et talibus multis parabolis loquebatur eis: xliii, 10. seorsum autem discipulis suis disserebat omnia. xliiii, 2. Et ait illis illa die, cum sero esse factum: Transcarnus contra. Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi, et alia habenas erant cum illo. Et facta est procella magna venti, et fluctus mittebat in navim, ita ut impleteret navis. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: et excitant eum, et dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus? Et exurgens comminatus est vento, et dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus: et facta est tranquillitas magna. Et ait illis: Quid timidi estis? Necdum habetis fidem? Et timerunt timore magno, et dicebant ad alterutrum: Quis putas, est iste, quia et ventus et mare obediunt ei?

et Græcis plerisque exemplaribus desideratur.

<sup>2</sup> Regine mss. « scire », pro « nosse ».

per terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, et suscipiunt et fructificant, unum triginta, unum sexaginta, et unum centum. xxxix, 2. Et dicebat illis: Nunquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonne ut super candelabrum ponatur? xl, 2. Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat. Si quis habet aures audiendi, audiat. xli, 2. Et dicebat illis: Videte quid audiat. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, et adjicietur vobis. xlii, 2. Qui enim habet dabitur illi: et qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. xliii, 10. Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciât sementem in terram, et dormiat, et exurgat nocte et die, et semen germinet, et increscat, dum nescit ille. Ultra enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum<sup>1</sup> produxerit fructus, statim mittit falces, quoniam adest messis. xliii, 2. Et dicebat: Qui assimilabimus regnum Dei? Aut cui parabolæ comparabimus illud? Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, que sunt in terra: et cum seminatum fuerit, ascendit, et fit majus omnibus oleis, et facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves cœli habitare. xliii, 6. Et talibus multis parabolis loquebatur eis: xliii, 10. seorsum autem discipulis suis disserebat omnia. xliiii, 2. Et ait illis illa die, cum sero esse factum: Transcarnus contra. Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi, et alia habenas erant cum illo. Et facta est procella magna venti, et fluctus mittebat in navim, ita ut impleteret navis. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: et excitant eum, et dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus? Et exurgens comminatus est vento, et dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus: et facta est tranquillitas magna. Et ait illis: Quid timidi estis? Necdum habetis fidem? Et timerunt timore magno, et dicebant ad alterutrum: Quis putas, est iste, quia et ventus et mare obediunt ei?

Cap. V. — Et venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum. Et exiit ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu

immondo, qui domicilium habebat in monumentis, et neque catenis jam quisquam poterat cum ligare: quoniam sæpe compedibus et catenis victus, dirupisset catenas, et catenis vinatus, dirupisset catenas, et compedes comminisset, et nemo poterat eum domare. Et semper die ac nocte in monumentis et in montibus erat, clamans, et concidens se lapidibus. Videns autem Jesum a longe, cucurrit et adoravit eum: et clamans voce magna dixit: Quid mihi, et tibi, Jesu, Fili Dei<sup>2</sup> altissimi? Adjuro te per Deum, ne me torques. Dicebat enim illi: Exi, spiritus immunde, ab homine. Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dixit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus. Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens. Et deprecabatur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et concessit eis statim Jesus. Et exiit spiritus immundi introierunt in porcos: et magno impetu grex precipitatus est in mare ad duo millia, et suffocati sunt in mari. Qui autem pascabant eos, fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem, et in agros. Egressi sunt videre quid esset factum [Al. facti]: et veniunt ad Jesum: et vident illum, qui a demonio vexabatur, sedentem, vestitum, et sane mentis, et timerunt. Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei, qui demonium habuerat, et de porcis. Et rogare cœperunt eum, ut discederet de finibus eorum. xlviii, 8. Cumque ascenderet navim, cœpit illum deprecari, qui a demonio vexatus fuerat, ut esset cum illo: et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, et annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, et misertus sit tui. Et abiit, et cœpit predicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus: et omnes mirabantur. xlix, 2. Et cum transcendisset Jesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, et erat circa mare. Et venit quidam de archisynagogis nomine Jairus: et videns eum, prostravit ad pedes ejus, et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, veni, impone manum super eam, ut salva sit, et vivat. Et abiit cum illo, et sequebatur eum turba multa, et comprimebant eum. Et mulier, quæ erat in profuitu sanguinis annis duodecim, et fuerat multa per-

<sup>1</sup> In reginæ mss. « et cum se produxerit », etc. cum Lovaniensi editione atque aliis. Sixtina Editio plus adhuc habet, « cum ex se produxerit »,

etc. Græce tantum est, ὄρα δὲ παραδῶν.

<sup>2</sup> In nostris mss. « Dei summi », pro « altissimi ».

pressa a compluribus medicis: et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat: cum audisset de Jesu, venit in turba retro, et tetigit vestimentum ejus: dicebat enim: Quia, si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus: et sensit corpore, quia sanata esset a plaga. Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam, ait: Quis tetigit vestimenta mea? Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, et dicis: Quis me tetigit? Et circumspiciebat videre eam quæ hoc fecerat. Mulier vero timens, et tremens, sciens quod factum esset in se, venit, et prociat ante eum, et dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit: vade in pace, et esto sana a plaga tua. Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est; quid ultra vexas magistrum? Jesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere, tantummodo crede. Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, et Jacobum, et Joannes fratrem Jacobi. Et veniunt domum archisynagogi, et videt tumultum, et flentes, et ejulantes multum. Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, et ploratis? Puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse vero ejectis omnibus, assumit patrem et matrem puellæ, et qui secum erant, et ingreditur ubi puella erat jacens. Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico), surge. Et confestim surrexit puella, et ambulabat: erat autem annorum duodecim: et obstupuerunt stupore magno. Et præcepit illis vehementer, ut nemo id sciret: et dixit dari illi manducare.

Cap. VI, l. 1. — Et egressus inde, abiit in patriam suam: et sequebantur eum discipuli sui: et facto sabbato cepit in synagoga docere: et multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia? Et quæ est sapientia, quæ data est illi, et virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur? Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Jacobi, et Joseph, et Judæ, et Simonis? Nonne et sorores ejus hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. l. 1. Et dicebat illis Jesus: Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, et in domo sua, et in cognitione sua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Et mirabatur propter incredulitatem eo-

rum, l. 2. et circuibat castella in circuitu docens. l. 3. Et vocavit duodecim: et cepit eos mittere binos, et dabat illis potestatem spiritu immundorum. Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, non panem, neque in zona es, sed calceatos sandaliis, et ne induerentur duabus tunicis. l. 3. Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum, illic manete donec exeat inde: l. 3. et quicumque non receperit vos, nec audierint vos, exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis. l. 3. Et exeuntes prædicabant, ut penitentiam agerent: et dæmonia multa eiciebant, et ungebant oleo multos ægros, et sanabant. l. 3. Et audivit rex Herodes manifestum enim factum est nomen ejus) et dicebat: Quia Elias est. Alii vero dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis. l. 3. Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic a mortuis resurrexit. l. 3. Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joannem, et vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia deduxerat eam. Dicebat enim Joannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi: et volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum virum justum et sanctum: et custodiebat eum, et audito eo multa faciebat, et libenter eum audiebat. l. 3. Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis suæ cenam fecit principibus, et tribunis, et primis Galilææ. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, et saltasset, et placuisset Herodi, simulque recumbentibus, rex ait puellæ: Peto a me quod vis, et dabo tibi: et juravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei. Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptistæ. Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petiit dicens: Volo, ut protinus des mihi in disco caput Joannis Baptistæ. Et contristatus est rex; propter jurandum, et propter simul discumbentes, noluit eam contristare: sed misso spiculate, præcepit afferri caput ejus in disco. Et decollavit eum in carcere, et attulit caput ejus in disco: et dedit illud puellæ, et puella dedit matri suæ. Quo audito, discipuli ejus venerunt, et tulerunt corpus ejus: et posuerunt illud in monumento. l. 3. Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant, et docuerant. l. 3. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum.

Erant enim qui veniebant et redibant multi: et nec spatium manducandi habebant. l. 3. Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum. Et viderunt eos abeuntes, et cogoverunt multi: et pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, et prævenierunt eos. Et exiens vidit turbam multam Jesus: et miseratus est super eos, qui erant sicut oves non habentes pastorem, et cepit illos docere multa. l. 3. Et cum jam hora multa fieret, accesserunt discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus hic, et jam hora præterit: dimitte illos, ut euntes in proximas villas et vicos, emant sibi cibos, quos manducet. Et respondens, ait illis: Dale illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emantibus ducentis denariis panes, et dabimus illis manducare. Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite, et videte. Et cum cognovissent, dicunt: Quinque et duos pisces. Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fenem. Et discubuerunt in partes, per centenos et quinquagenos. Et acceptis quinque panibus, et duobus piscibus, intuens in cælum, benedixit, et fregit panes, et dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos: et duos pisces divisit omnibus. Et manducaverunt omnes, et saturati sunt. Et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, et de piscibus. Erant autem qui manducaverunt quinque millia virorum. l. 3. Et statim coegit discipulos ascendere navim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaida, dum ipse dimitteret populum. l. 3. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare. l. 3. Et cum sero esset, erat navis in medio mari, et ipse solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis), et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare, et volebat præterire eos. At illi ut viderunt ambulante supra mare, putaverunt phantasma esse, et exclamaverunt. Omnes enim viderunt eum, et conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, et dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere. l. 3. Et ascendit ad illos in navim, et cessavit ventus. Et plus magis intra se stupebant: non enim intellexerant de panibus, erat enim cor eorum obæcatum. Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesareth, et applicuerunt. Cumque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum: et percurrentes universam regionem illam, cœperunt in grabbatis eos, qui se

male habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse. Et quocumque introibat, in vicos vel in villas, aut civitates, in plateis ponebat infirmos, et deprecabantur eum, ut vel fibriam vestimenti ejus tangerent: et quotquot tangebant eum, salvi fiebant.

Cap. VII, l. 1. — Et conveniunt ad eum Pharisei, et quidam de Scribis venientes ab Jerolymis. Et cum vidisset quosdam ex discipulis ejus, communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperaverunt. Pharisei enim, et omnes Judei, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum: et a foro nisi baptizentur, non comedunt: et alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata calicum, et urceorum, et aramentorum, et lectorum: l. 1. 6, et interrogabant eum Pharisei, et Scribæ: Quare discipuli tui non ambulantes juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem? At ille respondens, dixit eis: Bene prophetauit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas et præcepta hominum. Relinquentes enim mandatum Dei, tenentis traditionem hominum, baptismata urceorum, et calicum: et alia similia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis. Moyses enim dixit: Honora patrem tuum, et matrem tuam. Et qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut matri: Corban (quod est donum) quocumque ex me, tibi profuerit: et ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri, rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: et similia hujusmodi multa facitis. Et advocans iterum turbam, dicebat illis: Audite me omnes, et intelligite: Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem. Si quis habet aures audiendi, audiat. l. 1. 6. Et cum introissent in domum a turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolas. Et ait illis: Sic et vos imprudentes estis? Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare: quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem<sup>1</sup> vadit, et in secessum exit, purgans omnes escas? Dicebat autem, quoniam quæ

<sup>1</sup> Verbum « vadit », videtur hic abundare. Certo neque in iis est, quibus utimur, mss. neque in Græco ipso textu.

de homine exeant, illa communicant hominem. Ab intus enim de corde homine male cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritia, nequitia, dolus impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. Omnia haec mala ab intus procedunt, et communicant hominem. Et inde surgens abiit in fines Tyri et Sidonis: et ingressus domum, neminem voluit scire, et non potuit latere. Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit et procidit ad pedes ejus. Erat enim mulier gentilis, Syrophœnissa genere. LXXII, 1. Et rogabat eum, ut demonium ejiceret de filia ejus. Qui dixit illi: Sine prius saturari filios: non est enim bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus. At illa respondit, et dixit illi: Uti que, Domine, nam et catelli comedunt sub mensa de micis puerorum. Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exiit demonium a filia tua. Et cum abisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, et demonium exisse. LXXIV, 10. Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Gallilæe inter medios fines Decapoleos. Et adducunt ei surdum et mutum, et<sup>1</sup> deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus: et expuens, tetigit linguam ejus. Et suspiciens in cœlum, ingemuit, et ait illi: Ephetha, quod est, adaperis. Et statim aperta sunt aures ejus, et solum est vinculum linguae ejus, et loquebatur recte. Et præcepit illis, ne cui dicerent. LXXV, 8. Quanto autem eis precipiebat, tanto magis plus prædicabant: et eo amplius admirabantur, dicentes: LXXVI, 6. Bene omnia fecit: et surdos fecit audire, et multos loqui.

Cap. VIII. — In diebus illis iterum cum turba multa esset, nec haberent, quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent: et si dimiserim eos jejunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longe venerunt. Et responderunt ei discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine? Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, et dabat discipulis suis, ut apponerent, et apposuerunt turbæ. Et dabant pisciculos paucos: et ipsos

honedixit, et jussit apponi. Et manducaverunt, et saturati sunt, et sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas. Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia: et dimisit eos. Et statim ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha. LXXVII, 4. Et exierunt Pharisei, et caperunt conquirere eum eo, quærentes ab illo signum de cœlo, tentantes eum. — LXXVIII, 6. Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi ista signum, et abiit trans fretum. Et oblitus sunt panes sumere: et nisi unum panem non habebant secum in navi. LXXIX, 2. Et precipiebat eis, dicens: Videte, et caveate a fermento Phariseorum, et fermento Herodis. LXXX, 6. Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus. Quo cognito, ait illis Jesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? Non tam cognoscetis nec intelligitis? Adhuc cacatum habetis cor vestrum? Oculos habentes non videtis? Et aures habentes non auditis? Nec recordamini, quando quinque panes fregi in quinque millia: quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim. Quando et septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem. Et dicebat eis: Quomodo nondum intelligitis? LXXXI, 10. Et veniunt Bethsaidam, et adducunt ei cœcum, et rogabant eum, ut illum tangeret. Et apprehensa manu cœci, eduxit eum extra vicum: et expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret. Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus: et cepit videre, et resuscitatus est ita, ut clare videret omnia. Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: et si in vicum introieris, nemini dixeris. LXXXII, 1. Et egressus est Jesus, et discipuli ejus, in castella Cesareæ Philippi: et in via interrogabat discipulos suos dicens eis: Quem me dicunt esse homines? Qui responderunt illi, dicentes: Joannem Baptistam, alii Eliam, alii vero quasi unum de prophetis. Tunc dicit illis: Vos vero quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus. LXXXIII, 2. Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo. Et cepit docere eos, quoniam oportet Filium hominis pati multa, et reprobari a senioribus, et a summis sacerdotibus et Scribis, et occidi, et post

tres dies resurgere. Et palam verbum loquebatur. LXXXIV, 6. Et apprehendens eum Petrus, cepit increpare eum. Qui conversus, et videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me, Satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum. LXXXV, 2. Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, denegat semetipsum: et tollat crucem suam, et sequatur me. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me et evangelium, salvam faciet eam. Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, et detrimentum animæ suæ faciat? Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua? LXXXVI, 2. Qui enim me confusus fuerit, et verba mea, in generatione ista adultera et peccatrice: et Filius hominis confundetur eum, cum venerit in gloria Patris sui cum Angelis sanctis. LXXXVII, 2. Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt quidam de his stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.

Cap. IX. — Et post dies sex assumit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem: et ducit illos in montem excelsum seorsum solos, et transfiguratus est coram ipsis. Et vestimenta ejus facta sunt splendida, et candida nimis velut nix, qualia fulvo non potest super terram candida facere. Et apparuit illis Elias cum Moysæ: et erant loquentes cum Jesu. Et respondens Petrus, ait Jesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: et faciamus tria tabernacula, tibi unum, et Moysi unum, et Eliæ unum. Non enim sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti. Et facta est nubes obumbrans eos: et venit vox de nube, dicens: Hic est Filius meus charissimus: audite illum. Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Jesum tantum secum. Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarent: nisi cum Filio hominis a mortuis resurrexerit. LXXXVIII, 10. Et verbum continebant apud se, conquirentes quid esset: Cum a mortuis resurrexerit. LXXXIX, 6. Et interrogabant eum, dicentes: Quid ergo dicunt Pharisei et Scribæ: quia Eliam oportet venire primum? Qui respondens, ait illis: Elias, cum venerit primo, restituet omnia: et quomodo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiat, et contemnatur. Sed dico vobis quia et Elias venit (et fecerunt illi quæ-

cunque voluerunt), sicut scriptum est de eo. xc, 10. Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, et Scribas conquirentes eum illis. Et confestim omnis populus videns Jesum, stupefactus est, et expaverunt, et accurrentes salutabant eum. Et interrogavit eos: Quid inter vos conquiritis? xci, 2. Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum: qui ubique eum apprehenderit, allidit illum, et spumat, et stridet dentibus, et arescit: et dixi discipulis tuis, ut ejicerent illum, et non potuerunt. Qui respondens eis, dixit: O generatio incredula, quando apud vos ero? Quando vos patiar? Afferte illum ad me. Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum statim spiritus conturbavit illum: et elisus in terram, volutabatur spumans. Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia: et frequenter eum in ignem, et in aquas misit, ut eum periret. Sed si quid potes, adjuva nos miserum nostri. Jesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Et continuo exclamans pater pueri, cum lacrymis aiebat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam. Et cum videret Jesus concurrentem turbam, comminatus est spiritu immundo, dicens illi: Surde et mute spiritus, ego precipio tibi, exi ab eo: et amplius ne introcas in eum. Et exclamans, et multum discerpens eum, exiit ab eo, et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent: Quia mortuus est. Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, et surrexit. xcii, 10. Et cum introisset in domum, discipuli ejus secreto interrogabant eum: Quare nos non potuimus ejicere eum? Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, et jejunio. xciii, 2. Et inde profecti prætergredebantur Gallilæam: nec volebat quemquam scire. Dicebat autem discipulos suos, et dicebat illis: Quoniam Filius hominis tradetur in manus hominum, et occident eum, et occisus tertia die resurget. At illi ignorabant verbum: et timebant interrogare eum. xciv, 10. Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi essent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis? xcv, 2. At illi tacebant, siquidem in via inter se disputaverant, quibus eorum major esset. Et residens vocavit duodecim: et ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, et omnium minister. Et

<sup>1</sup> Unus reginæ ms. in instanti « deprecantur »: ut et in Gr. παρακαλοῦσιν.

<sup>1</sup> In Græcis exemplaribus hæc solis Scribis, non etiam Phariseis sententia imputatur: ὅτι λέγου-

σιν οἱ γραμματεῖς, « quoniam dicunt Scribæ, quia, etc ».

accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem cum complexus esset, ait illis: Quisque unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit. *xvii, 1.* Et quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum, qui misit me. *xviii, 8.* Respondit illi Joannes, dicens: Magister, vidimus quemdam, in nomine tuo ejectionem demonia, qui non sequitur nos, et prohibuimus eum. Jesus autem ait: Nolite prohibere eum. Nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, et possit cito male loqui de me. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est. *xviii, 6.* Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquae in nomine meo, quia Christi estis: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam. *xcix, 2.* Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus, et in mare mitteretur. *c, 6.* Et si scandalizaverit te manus tua, abscede illam: bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem. *ci, 10.* Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur. Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire in vitam aeternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis: ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur. Quod si oculus tuus scandalizat te, ejice eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis: ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur. Omnis enim igne salietur, et omnis victima<sup>1</sup> sale salietur. *ci, 2.* Bonum est sal: quod si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis? Habeat in vobis sal, et pacem habeat inter vos.

*Cap. X, ciii, 6.* — Et inde exurgens venit in fines Judææ ultra Jordanem: et conveniunt iterum turbæ ad eum: et sicut consueverat, iterum docebat illos. Et accedentes Pharisei interrogabant: Si licet viro uxorem dimittere: tentantes eum. At ille respondens, dixit eis: Quid vobis precepit Moyses? Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudii scribere et dimittere. Quibus respondens Jesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud. Ab initio autem creature, masculum et feminam fecit eos Deus. Propter hoc relinquit homo patrem

<sup>1</sup> Non additur in nostris mss. « sale », quod tamen in plerisque Græcis exemplaribus nomen est.

suum et matrem, et adhærebit ad uxorem suam: et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. *civ, 10.* Et in domo iterum discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. *cv, 2.* Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, et alii nupserit, mœchatur. *cv, 2.* Et offerebant illi parvulos, ut tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus. Quos cum videret Jesus, indigne tulit, et ait illis: Sinite parvulos venire ad me, et ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei. Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud. Et complexans eos, et imponens manus super illos, benedicebat eos. *cvii, 2.* Et cum egressus esset in viam, procurrens quidam genuflexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciam, ut vitam aeternam percipiam? Jesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus. Præcepta nosti: Ne adulteres: Ne occidas: Ne furaris: Ne falsum testimonium dixeris: Ne fraudem feceris: Honora patrem tuum et matrem. At ille respondens, ait illi: Magister, hæc omnia observavi a juventute mea. *cviii, 2.* Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, et dixit ei: Unum tibi deest: vade, quicumque habes, vende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo: et veni, sequere me. *cx, 2.* Qui contristatus in verbo, abiit mœrens: erat enim habens multas possessiones. Et circumspiciens Jesus, ait discipulis suis: Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt! Discipuli autem obstupescabant in verbis ejus. At Jesus rursus respondens ait illis: Filii, quam difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire! Facilius est camelam per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei. Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos: Et quis potest salvus fieri? Et intuens illos Jesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: omnia enim possibilia sunt apud Deum. Et cepit ei Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te. *cx, 2.* Respondens Jesus ait: Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, et propter evange-

<sup>2</sup> Hic vero duo reginæ mss. pronomen « eum » addunt quod et retinent Græci libri.

lium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc, domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros, cum persecutionibus, et in seculo futuro vitam aeternam. *cx, 2.* Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. *cxii, 2.* Erant autem in via ascendentes Jerosolymam: et præcedebat illos Jesus, et stupebant: et sequentes timebant. Et assumens iterum duodecim, cepit illis dicere quæ essent ei eventura: Quia ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, et Scribis, et senioribus, et damnabunt eum morte, et tradent eum gentibus: et illudent ei, et conspuent eum, et flagellabunt eum, et interficient eum: et tertia die resurget. *cxiii, 6.* Et accedunt ad eum Jacobus et Joannes filii Zebedæi, dicentes: Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis, ut faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, et alius ad sinistram tuam, sedeamus in gloria tua. Jesus autem ait eis: Nescitis quid petatis; potestis bibere calicem, quem ego bibo: aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt ei: Possumus. Jesus autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis; et baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dextram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est. *cxiv, 2.* Et audientes decem, ceperunt indignari de Jacobo et Joanne. Jesus autem vocans eos, ait illis: Scitis quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: et principes eorum potestatem habent ipsorum. Non ita est autem in vobis, sed quicumque voluerit fieri major, erit vester minister: et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus. *cxv, 4.* Nam et Filius hominis non venit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret, et daret animam suam redemptionem pro multis. *cxvi, 2.* Et venit Jericho, et proficiscente eo de Jericho, et discipuli ejus, et plurima multitudo, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat juxta viam mendicans. Qui cum audisset quia Jesus Nazareus est, cepit clamare, et dicere: Jesu, fili David, miserere mei. Et comminabantur ei multi, ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili David, miserere mei. Et stans Jesus precepit illum vocari. Et vocant eum dicentes ei: Anima quior esto: surge vocat te. Qui projecto vestimento suo exsiliens, venit ad eum. Et respondens Jesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, ut videam. Jesus autem

ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, et sequebatur eum in via.

*Cap. XI, cxvii, 2.* — Et cum appropinquaret Jerosolymæ et Bethaniam ad montem Olivarum mit-tit duos ex discipulis suis, et ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, et statim introcucite illic inventis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, et adducite. Et si quis vobis dixerit: Quid facitis, dicite, quia Domino necessarius est? Et continuo illum dimittet huc. *cxviii, 2.* Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio: et solvunt eum. Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum? Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Jesus, et dimiserunt eis. Et duxerunt pullum ad Jesum: et imponunt illi vestimenta sua, et sedit super eum. Multi autem vestimenta sua straverunt in via: alii autem frondes cadebant de arboribus, et sternerant in via. *cxix, 1.* Et qui præibat, et qui sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna: Benedictus qui venit in nomine Domini. Benedictum quod venit regnum patris nostri David: Hosanna in excelsis. *cxix, 6.* Et introivit Jerosolymam in templum: et circumspiciens omnibus, cum jam vespera esset hora exiit in Bethaniam cum duodecim. Et alia die cum exiret a Bethania, esurit. Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea. Et cum venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum. Et respondens dixit ei: Jam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli ejus. *ccxi, 1.* Et venit Jerosolymam. Et cum introisset in templum, cepit ejicere vendentes, et ementes in templo: et mensas numulariorum et cathedras vendentium columbas evertit. Et non sinebat, ut quisquam transferret vas per templum: et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est: Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum. *ccxii, 1.* Quo audit, principes sacerdotum et Scribæ querebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrinam ejus. *ccxiii, 10.* Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate. Et cum mane transirent, viderunt ficum aridam factam a radicibus. *ccxiv, 6.* Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit. Et respondens Jesus ait illis: Habeat fidem Dei. Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huc

monti : Tollere, et mittere in mare ; et non habitaverit in corde suo, sed crediderit quia quodcumque dixerit, fiat ; fiet ei. cxxv. 4. Propterea dico vobis, omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et evenient vobis. cxxvi. 6. Et cum stabitis ad orandum, dimitte si quid habetis adversus aliquem : ut et Pater vester qui in caelis est, dimittet vobis peccata vestra. cxxvii. 2. Et veniunt rursus Jerosolymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, et Scribae, et seniores, et dicunt ei : In qua potestate haec facis ? Et quis dabit tibi hanc potestatem, ut ista facias ? Jesus autem respondens, ait illis : Interrogabo vos et ego unum verbum et respondebo mihi : et dicam vobis in qua potestate haec faciam. Baptismus Joannis, de coelo erat, an ex hominibus ? Respondete mihi. At illi cogitabant secum, dicentes : Si dixerimus de coelo, dicit : Quare ergo non credidistis ei ? Si dixerimus, ex hominibus, timemus populum. Omnes enim habebant Joannem quia vere propheta esset. Et respondentes dicunt Jesu : Nescimus. Et respondens Jesus ait illis : Neque ego dico vobis in qua potestate haec faciam.

Cap. XII, cxxviii, 5. — Et cepit illis in parabolis loqui : Vineam pastinavit homo, et circumdedit sepe, et fodit lacum, et edificavit turrin, et locavit eam agricolis, et progre profectus est. Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineae. Qui apprehensum eum occiderunt, et dimiserunt vacuum. Et iterum misit ad illos alium servum : et illum in capite vulneraverunt, et contumellis affecerunt. Et rursum alium misit, et illum occiderunt : et plures alios : quosdam cadentes, alios vero occidentes. Adhuc ergo unum habens filium charissimum, et illum misit ad eos novissimum, dicens : Quia reverebantur filium meum. Coloni autem dixerunt ad invicem : Hic est heres : venite, occidamus eum ; et nostra erit haereditas. Et apprehendentes eum, occiderunt : et ejecerunt extra vineam. Quid ergo faciet dominus vineae ? Veniet, et perdet colonos : et dabit vineam aliis. Nec scripturam hanc legistis : Lapidem quem reprobarunt edificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nos-

<sup>1</sup> Unus reginae mss. « dicemus » ; tum juncto vetustiori altero, « timebant » pro « timemus », juxta Graecam ἠροδοῦτο.

<sup>2</sup> In Martiane editione erat plurimum numero,

tris ? cxxix, 1. Et querebant eum tenere : et timuerunt turbam. Cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo, abierunt. cxxx, 2. Et mittunt ad eum quosdam ex Phariseis, et Herodianis, ut eum caperent in verbo. Qui venientes dicunt ei : Magister, scimus quia verax es, et non curas quemquam : nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces. Licet dari tributum Caesari, an non dabimus ? Qui sciens versutiam illorum, ait illis : Quid me tentatis ? Afferte mihi denarium, ut videam. At illi attulerunt ei. Et ait illis : Cujus est imago haec, et inscriptio ? Dicunt ei : Caesaris. Respondens autem Jesus, dixit illis : Redditeigitur quae sunt Caesaris, Caesari : et quae sunt Dei, Deo. El mirabantur super eo. Et venerunt ad eum Sadducei, qui dicunt resurrectionem non esse : et interrogabant eum dicentes : Magister, Moyses nobis scripsit, ut si cujus frater mortuus fuerit, et dimiserit uxorem, et filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, et resuscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres erant : et primus accepit uxorem, et mortuus est, non relicto semine. Et secundus accepit eam, et mortuus est : et nec iste reliquit semen. Et tertius similiter. Et acceperunt eam similiter Septem : et non reliquerunt semen. Novissima omnium defuncta est et mulier. In resurrectione ergo cum resurrexerit, cujus de his erit uxor ? Septem enim habuerunt eam uxorem. Et respondens Jesus, ait illis : Nonne ideo erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei ? Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli in caelis. De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquit : Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob ? Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multum erratis. cxxxi, 6. Et accessit unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes<sup>1</sup>, videns quoniam bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum. Jesus autem respondit ei : Quia primum omnium mandatum est : Audi, Israel, Dominus Deus<sup>2</sup> tuus, Deus unus est : et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex to-

<sup>1</sup> et videntes », quod et Latinis aliis et Graecis omnibus libris, et recto ipso sensu refragatur.

<sup>2</sup> In uno reginae ms. « noster » pro « tuus »,

ta mente tua, et ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est illi : Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Majus autem aliud mandatum non est. cxxxii, 10. Et ait illi Scriba : Bene, Magister, in veritate dixisti, quia unus est<sup>1</sup> Deus, et non est alius praeter eum. Et ut diligatur ex toto corde, et ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota fortitudine : et diligere proximum tanquam seipsum, majus est omnibus holocaustibus et sacrificiis. Jesus autem videns quod sapienter responderet, dixit illi : Non es longe a regno Dei. cxxxiii, 2. Et nemo jam audebat eum interrogare. cxxxiv, 2. Et respondens Jesus, dicebat, docens in templo : Quomodo dicunt Scribae, Christum filium esse David ? Ipse enim David dicit in spiritu sancto : Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo David dicit eum Dominum, et unde est filius ejus ? Et multa turba eum libenter audivit. cxxxv, 2. Et dicebat eis in doctrina sua : Cavete a Scribis, qui volunt in stolis ambulare, et saluari in foro, et in primis cathedris sedere in synagoga, et primos discubitus in cenis : cxxxvi, 8. qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixae orationis : hi accipient prolixius iudicium. Et sedens Jesus contra gazophylacium, aspicebat quomodo turba jactaret aes in gazophylacium : et multi divites jactabant multa. Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta, quod est quadrans : et convocans discipulos suos, ait illis : Amen dico vobis, quoniam vidua haec pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt : haec vero de penuria sua omnia quae habuit, misit totum victum suum.

Cap. XIII, cxxxvii, 2. — Et cum egrediretur de templo, ait illi unus ex discipulis suis : Magister, aspice quales lapides, et quales structurae. Et respondens Jesus, ait illi : Vides has omnes magnas aedificationes ? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruetur. cxxxviii, 2. Et cum sederet in monte Olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, et Jacobus, et

Joannes, et Andreas : Dic nobis, quando ista fient ? Et quod signum erit, quando haec omnia incipient consummari ? Et respondens Jesus cepit dicere illis : Videte ne quis vos seducat : multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum : et multos seducunt. Cum audieritis autem bella, et opiniones bellorum, ne timueritis : oportet enim haec fieri : sed nondum finis. Exsurgat enim gens contra gentem, et regnum super regnum, et erunt terrae motus per loca, et famee. Initium dolorum haec. cxxxix, 1. Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in concilias, et in synagogis vapulabitis, et ante presides et reges stabitis propter me, in testimonium illis. cxli, 6. Et in omnes gentes primum oportet praedicari evangelium. cxlii, 2. Et cum duxerint vos tradentes, nolite praecogitare quid loquamini : sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus. Tradet autem fratrem in mortem, et pater filium : et consurgent filii in parentes, et morte afficient eos. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinerit in finem, hic salvus erit. cxliii, 6. Cum autem duxeritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet, qui legit, intelligat : cxliiii, 2. tunc qui in Judea sunt, fugiant in montes : et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introat, ut tollat quid de domo sua ; et qui in agro erit, non revertatur retro tollere vestimentum suum. cxliiv, 2. Vae autem praegnantibus et nutriendis in illis diebus. cxlv, 6. Orate vero, ut hieme non fiant. cxlvii, 2. Erunt enim dies illi<sup>2</sup> tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturae, quam condidit Deus, usque nunc, neque fient. cxlviii, 6. Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro : sed propter electos, quos elegit, breviavit dies. cxlviii, 2. Et tunc si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis. cxlix, 6. Exsurgent enim pseudochristi, et pseudophetae, et dabunt signa et portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos. Vos ergo videle : ecce praedixi vobis omnia. cl, 2. Sed in illis diebus, post tribulationem illam, sol contenebrabitur, et luna non dabit splendorem

quemadmodum et Graeci plerique codices praefurunt ἡμῶν.

<sup>1</sup> Nostri mss. nomen « Deus », hic omittitur, quod et in Graecis quibusdam exemplaribus tacet.

<sup>2</sup> Duo reginae mss. « dies illi tribulationis ta-

les, etc ». Caeterum et proxime ante Graeca melioris notae exemplaria aliter habent, ἡν καὶ ἡ γένεσις ἡ πρώτη ἡμῶν χριστιανῶν. « ut ne fiat fuga vestra hieme ».

<sup>3</sup> Penes Martianum vitiose, « sed contenebrabitur », pro « sol etc ».

suum: et stellæ cœli erunt decedentes, et virtutes, quæ in cœlis sunt, movebuntur. **clii, 2.** Et tunc videbitur Filius hominis venientem in nubibus cum virtute multa, et gloria. Et tunc mittet Angelos suos, et congregabit electos suos a quatuor ventis, a summo terra, usque ad summum cœli. A sicu autem discite parabolam. Cum jam ramus ejus tener fuerit, et nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit æstas: sic et vos, cum videritis hæc fieri, scitote quod in proximo sit in ostiis. Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant. Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. **cliii, 6.** De die autem illa vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater. **cliiii, 6.** Videte, vigilate, et orate: nescitis enim quando tempus sit. **clv, 2.** Sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum suam, et dedit servis suis potestatem cujusque operis, et janitori præcepit, ut viliget. **clv, 2.** Vigilare ergo (nescitis enim quando dominus domus veniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane), ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilare.

**Cap. XIV, clvi, 1.** — Erat autem pascha et azyrna postbiduum, **clvii, 6.** et quærebant summi sacerdotes, et Scribæ, quomodo eum dolo tenerent, et occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. **clviii, 1.** Et cum esset Bethanie in domo Simonis leprosi, et recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, et fracto alabastrum, effudit super caput ejus. Erant autem quidam indigne ferentes intra semetipsos, et dicentes: Ut quid perditio iste unguenti facta est? Poterat enim unguentum istud venditari plus quam trecentis denariis, et dari pauperibus. Et fremebant in eam. Jesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me. Semper enim pauperes habetis vobiscum; et cum volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habetis. **clix, 4.** Quod habuit hæc fecit: prævenit unguere corpus meum in sepulturam. Amen dico vobis: Ubicumque predicatum fuerit evangelium istud in universo mundo, et quod fecit hæc, narrabitur in memoriam ejus. **clx, 2.** Et Judas Iscariotes [Al. Scariothes] unus de duodecim, abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis. Qui audientes graviter sunt: et

promiserunt ei pecuniam se daturus. Et quærebat quomodo illum opportune traderet. Et primo die azymorum quando pascha immolabant, dicitur ei discipuli: Quo vis eamus, et paremus tibi, ut manduces pascha? Et mittit duos ex discipulis suis, et dicit eis: Ite in civitatem: et occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, sequimini eum: et quocumque introierit, dicitis domino domus, quia Magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse vobis demonstrabit cenaculum grande, stratum: et illic parate nobis. Et abierunt discipuli ejus, et venerunt in civitatem: et invenerunt sicut dixerat illis, et paraverunt pascha. **clxi, 4.** Vespere autem facto, venit cum duodecim. Et discumbentibus eis, et manducantibus, ait Jesus: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. **clxii, 1.** At illi ceperunt contristari, et dicere ei singulatim: Nonquid ego? **clxiii, 2.** Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino. Et Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo: vae autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur! **clxiv, 6.** Bonum erat ei, si non esset, natus homo ille. **clxv, 1.** Et manducantibus illis, accepit Jesus panem: et benedicens fragit, et dedit eis, et ait: Sumite, hoc est corpus meum. **clxvi, 2.** Et accepto calice, gratias agens dedit eis: et biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur. Amen dico vobis, quia jam non bibam de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei. **clxvii, 6.** Et hymno dicto, exierunt in montem Olivarum. **clxviii, 1.** Et ait eis Jesus: Omnes scandalizabimini in me nocte ista: **clxix, 6.** quia scriptum est: Percutiam pastorem, et dispergentur oves. Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galiliam. **clxx, 1.** Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego. Et ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hæc, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus. **clxxi, 6.** At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem et omnes dicebant. **clxxii, 1.** Et venit in prædium, cui nomen Gethsemani. **clxxiii, 6.** Et ait discipulis suis: Sedete hic donec orem. Et assumit Petrum, et Jacobum, et Joannem secum: et cœpit pavere, et tæ-

<sup>1</sup> Additum in uno reginæ ms. secundis curis « pro vobis, et pro, etc. », quæ verba tametsi in

Græco exemplari non sint, in Latinis tamen libris passim occurrunt.

dero. **clxxiv, 4.** Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, et vigilate. **clxxv, 1.** Et cum processisset paululum, procidit super terram: et orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora. Et dixit: Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc a me: **clxxvi, 1.** sed non quod ego volo, sed quod tu. Et venit, et invenit eos dormientes. **clxxvii, 2.** Et ait Petro: Simon, dormis? Non potuisti una hora vigilare? Vigilare, et orate, ut non intretis in tentationem, **clxxviii, 4.** Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma. **clxxx, 6.** Et iterum abiens oravit, eundem sermonem dicens. Et reversus, denovo invenit eos dormientes, erant enim oculi eorum gravati, et ignorabant quid responderent ei. Et venit tertio, et ait illis: Dormite jam, et requiescite. Sufficit: **clxxx, 4.** venit hora: ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, prope est. **clxxxi, 1.** Et adhuc eo loquente, venit Judas Iscariotes [Al. Scarioth] unus de duodecim, et cum eo turba multa, cum gladiis et lignis, a summis sacerdotibus et Scribis, et senioribus. **clxxxii, 2.** Dederat autem traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, et ducite eum. Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave, Rabbi: et osculatus est eum. At illi manus injecerunt in eum, et tenuerunt eum. **clxxxiii, 1.** Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis, et amputavit illi auriculam. **clxxxiv, 1.** Et respondens Jesus, ait illis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis et lignis comprehendere me? Quotidie eram apud vos in templo docens, et non me tenuistis. **clxxxv, 6.** Sed ut impleantur Scripturæ. Tunc discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt. **clxxxvi, 10.** Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: et tenuerunt eum. At ille, rejecta sindone nudus profugit ab eis. **clxxxvii, 1.** Et adduxerunt Jesum ad summum sacerdotem: et convenerunt omnes sacerdotes, et Scribæ, et seniores. **clxxxviii, 4.** Petrus autem a longe secutus est eum usque intro in atrium summi sacerdotis: et sedebat cum ministris ad ignem, et calefaciebat se. **clxxxix, 2.** Summi sacerdotes et omne concilium quærebant adversus Jesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant. Multi enim testimonium falsum di-

cebant adversus eum: et convenientia testimonia non erant. **cxc, 6.** Et quidam surgentes falsum testimonium ferebant adversus eum dicentes: Quoniam nos audivimus eum, dicentem: Ego dissolvam templum hoc manu factum et per triduum aliud non manu factum edificabo. Et non erat conveniens testimonium illorum. Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogavit Jesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea, quæ tibi objiciuntur ab his? Hic autem tacebat, et nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, et dixit ei: Tu es Christus Filius Dei benedicti? Jesus autem dixit illi: Ego sum: **cxcii, 1.** et videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem cum nubibus cœli. **cxciii, 6.** Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait: **cxciii, 2.** quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis. **cxcv, 1.** Et ceperunt quidam conspuere eum, et velare faciem ejus, et colaphis eum cadere, et dicere ei: Prophetiza: et ministri alapis eum cedebant. **cxcv, 1.** Et cum esset Petrus in atrio dorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis: et cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras. At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. **cxcvi, 1.** Et exiit foras ante atrium, et gallus cantavit. Rursum autem cum vidisset illum ancilla, cepit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est. At ille iterum negavit. Post pusillum rursum qui adstant, dicebant Petro: Vere ex illis es: nam et Galilæus es. Ille autem cepit anathematizare, et jurare: Quia nescio hominem istum quem dicitis. Et statim gallus iterum cantavit. **cxcvii, 2.** Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: Prius quam gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

**Cap. XV, cxcviii, 2.** — Et confestum mane concilium facientes summi sacerdotes, cum senioribus et Scribis, et universo concilio, **cxcix, 1.** vincientes Jesum, duxerunt, et tradiderunt Pilato. **cc, 1.** Et interrogavit eum Pilatus: Tu es rex Judæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis. **cci, 4.** Et accusabant eum summi sacerdotes in multis. Pilatus autem rursus interrogavit eum dicens: Non respondes quidquam? Vide in quantis te accusant! Jesus autem amplius nihil res-

<sup>1</sup> Vocatus « ad ignem » neque Græcus textus, neque nostri mss, agnoscunt.

<sup>2</sup> Hic quoque « Dei » nomen, quod neque Græcus textus addit, ab iisdem mss. abest.

pondit, ita ut miraretur Pilatus. ccc, 2. Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vinculis, quemcumque petissent. cccii, 4. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinculis, qui in seditione fecerat homicidium. Et cum ascendisset turba, cepit rogare, sicut semper faciebat illis. Pilatus autem respondit eis, et dixit: Vultis dimittam vobis regem Iudeorum? Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes. cccv, 1. Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabham dimitteret eis. cccv, 1. Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Iudeorum? At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum. Pilatus vero dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum. cccvi, 1. Pilatus autem volens populo satisfacere dimisit illis Barabham, et tradidit Jesum flagellis casum, ut crucifigeretur. cccvii, 4. Milites autem duxerunt eum in atrium pretorii, et convocant totam cohortem, et induunt eum purpura, et imponunt ei plectentes spineam coronam. Et coeperunt salutare eum: Ave, rex Iudeorum. cccviii, 6. Et percutiebant caput ejus arundine: et conspuiebant eum, et ponentes genua, adorabant eum. Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, et induerunt eum vestimentis suis: et educunt illum, ut crucifigerent eum. cccix, 1. Et angariaverunt pretereuntem quempiam, Simonem Cyrenaeum, venientem de villa, patrem Alexandri et Rufi, ut tolleret crucem ejus. ccx, 1. Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum Calvariae locus. ccxi, 4. Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: et non accepit. ccxii, 1. Et crucifigentes eum, dividerunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. ccxiii, 10. Erat autem hora tertia: et crucifixerunt eum. ccxiv, 1. Et erat titulus causae ejus inscriptus: Rex Iudeorum. ccxv, 1. Et eum eo crucifigunt duos latrones; unum a dextris, et alium a sinistris ejus. ccxvi, 8. Et impleta est Scriptura, quae dicit: Et cum iniqui reputatus est. ccxvii, 6. Et pretereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, et dicentes: Vah! qui destruis templum Dei, et in tribus diebus reedificas, salvum fac te metipsum descendens de cruce. ccxviii, 2. Similiter et summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit seipsum non

potest salvum facere. Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus, et credamus. ccxix, 2. Et qui cum eo crucifixi erant, conviciabantur ei. ccxx, 2. Et facta hora sexta, tenebrae factae sunt per totam terram usque in horam nonam. ccxxi, 6. Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, lama sabaethani? Quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat. ccxxii, 2. Currens autem unus, et implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum. ccxxiii, 1. Jesus autem, emissa voce magna, exspiravit. ccxxiv, 2. Et velum templi scissum est in duo, a summo [Al. sursum] usque deorsum. ccxxv, 2. Videns autem centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans exspirasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat. ccxxvi, 6. Erant autem et mulieres de longe aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, et Maria Jacobi minoris et Joseph [Al. Josue] mater, et Salome: et cum esset in Galilaea, sequebantur eum, et ministrabant ei, et aliae multae, quae simul cum eo ascenderant Ierosolymam. ccxxvii, 4. Et cum jam sero esset factum (quia erat parasceve, quod est ante sabbatum), venit Joseph ab Arimathea nobilis decurio, qui et ipse erat expectans regnum Dei, et audacter introivit ad Pilatum, et petiit corpus Jesu. Pilatus autem mirabatur si jam obisset. Et accessit centurione, interrogavit eum si jam mortuus esset. Et cum cognovisset a centurione, donavit corpus Joseph. ccxxviii, 1. Joseph autem mercatus sindonem, et deponens eum involvit sindone, et posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, et advolvit lapidem ad ostium monumenti. ccxxix, 6. Maria autem Magdalene, et Maria Joseph [Al. Josue], aspicebant ubi poneretur.

Cap. XVI, ccxxix, 8. — Et cum transisset sabbatum, Maria Magdalene, et Maria Jacobi, et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. ccxxx, 1. Et valde mane una sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto jam sole. Et dicebant ad invicem: Quis revolvit nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, et

<sup>1</sup> Unus reginae ms. « qui destruxit »; alter, « qui destruit »: tum pari consensu, « tribus diebus reedificat etc ».

obstupuerunt. ccxxxii, 2. Qui dicit illis: Nolite expavescere: Jesum queritis Nazarenum, crucifixum: surrexit, non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum. Sed ite, dicite discipulis ejus et Petro, quia praecedit vos in Galileam: ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. ccxxxiii, 2. At illa exeuntes, fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor et pavor: et nemini quidquam dixerunt: timebant enim. Surgens autem mane, prima sabbati, apparuit primo Mariae Magdalene, de qua ejecerat septem demonia. Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo fuerant, ingentibus et lentibus. Et illi audientes quia viveret, et visus esset ab ea, non crederunt. ccxxxiv, 8. Post haec autem duobus ex his ambulantis ostensus est in alia effigie eunibus in villam: et illi euntes nuntiaverunt ceteris: nec illis crederunt.

ccxxxv, 10. Novissime recumbentibus illis undecim apparuit: et exprobravit incredulitatem eorum et duritiam cordis, quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crederunt. Et dixit eis: Euntes in mundum universum, praedicate evangelium omni creaturae. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crederint, haec sequentur. In nomine meo demonia ejicient: linguis loquentur novis: serpentes tolent: et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super aegros manus imponent, et bene habebunt. Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis, assumptus est in caelum, et sedet a dextris Dei. Illi autem profecti praedicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis.

*Explicit evangelium secundum Marcum.*

INCIPIT

## EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

Cap. I, 1, 40<sup>1</sup>. — Quoniam quidam multi conati sunt ordinare narrationem, quae in nobis completae sunt, rerum: sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis: visum est mihi, assecuto<sup>2</sup> omnia a principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile, ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem. Fuit in diebus Herodis, regis Iudaeae, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia; et uxor illius de filiabus Aaron, et nomen ejus Elisabeth. Erant autem

justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela, et non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth sterilis, et ambo processissent in diebus suis. Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur<sup>3</sup> in ordine vicis suae ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret, ingressus in templum Domini: et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi. Apparuit autem illi Angelus Domini, stans a dextris altaris incensi. Et Zacharias turbatus

<sup>1</sup> Editi libri quamplures, cum mss. codicibus non paucis, hocce primum Lucae capitulum infra apponunt versus 5, ad haec verba: « Fuit in diebus Herodis regis Iudaeae sacerdos quidam, etc. » Praefatiunculam vero, quae praecedit, nullo capitulo, nulli canonici adscribunt. Sed quam parum recte, ex hoc intelligitur, quod ex his innui videatur praedictam praefatiunculam non esse genuinum Lucae evangelistae opus, neque a Deo inspiratum. Quod nefas est dictum. Nos haec restitutum ad fidem exemplarium bibliothecae nostrae San-Germanensis ms. num. 4, 19, 24. His quoque annumerari facile posset aliud exemplar ejusdem bibliothecae optime notae num. 18; in quo

una cum nota capituli primi, quae in consequentibus nosquam apparet, excisum est totum hoc Lucae exordium usque ad praedicta verba versus 5: « Fuit in diebus Herodis, etc. », exclusive. MART.

<sup>2</sup> Pressius Graeco nostri mss. « assecuto a principio omnis diligenter »: Graece ἑδοξεν μοι παρακολουθήσειν ἀπόθεν πρῶτον ἀκριβῶς κ. κ. λ. Ceterum videsis de hocce prooimio disputantem Martianeum in notis.

<sup>3</sup> Interserunt hic « Zachariae » nomen duo reginae mss. quod et Graece quaedam exemplaria retinent.